

Käsite ja käsine: työelämän vuorovaikutus taiteellisen tutkimuksen inspiroijana

Tampereen yliopistossa toteutetussa taiteellisen tutkimuksen alaan kuuluneessa Manipuloinnin kieli: työelämä esityksenä -hankkeessa (2022–2023) tutkittiin työelämän vuorovaikutussuhteissa esiintyvää manipulaatiota nukke- ja esineteatterin kontekstissa (lat. *manus*, käsi). Esittävän taiteen alalla toimivan näkökulmasta on kiinnostava ajatus, että työelämästä voidaan puhua esityksenä, jossa pärjääminen jopa edellyttää työyhteisön manipulointia uskomaan tuohon esitykseen.¹ Manipulointi voi liittyä negatiivisesti työelämän vuorovaikutussuhteisiin, mutta nukketeatterityössä käsite on neutraali: manipulaatio on yleisesti hyväksytty teatterinuken tai esineen liikuttelua kuvaava termi. Käsitteen monimerkityksisyys toimi lähtökohtana taiteelliselle tutkimukselle, koska se pakotti pohtimaan perustyökalun syvempää merkitystä ja ottamaan huomioon, että manipulointi voidaan nähdä suorastaan nykyajan työelämätaidona, jonka avulla edetään uralla, mutta jolla rapautetaan työyhteisön todellista yhteisöllisyyttä.

Hankkeessa luotiin kahdelle ihmis- ja usealle esine-esiintyjälle konsepti, joka mahdollisti esityksen toteuttamisen, mutta ei lukinnut sisällöllistä lopputulemaa tekijöiden totuudeksi. Taustamateriaali koottiin tekijäryhmän kirjoittamista kokemusteksteistä ja metodiseksi lähtökohdaksi määriteltiin autoetnografian kolme suuntausta, strukturaalinen, poststrukturaalinen ja kantaa ottava². Näyttämötyöskentely tuotti puolestaan tutkimustietoa sekä käsitteiden että niiden visualisoinnin muodossa. Nukke- ja esineilmaisuun läheisesti liittyvän animoinnin (lat. *anima*, sielu) myötä metodi voidaan nimetä myös autoetnoanimoinniksi, jossa henkilökohtaiset kokemukset liitetään osaksi yleistä ilmiötä esitystapahtumassa. Manipulaation käsite tuotiin nyt katsojien koettavaksi ihmisesiintyjien ja käsi(ne)nukkien välisenä vuorovaikutuksena tosielämästä poimituissa työelämän tilanteissa, joiden tunnistaminen katsojakokemuksena oli metodin toimivuuden edellytys.

Katsoja antaa itse merkityksen kokemukselleen, ja merkityksen sanallistamiseksi esityskonseptiin kuului keskustelu kulloisenkin yleisön kanssa. Esitykset dokumentoitiin tallenteina ja keskustelut kirjallisesti. Puheenvuorossani esittelen taiteellisen tutkimuksen esiin nostamia havaintoja tuon dokumentaation valossa.

¹ Jussi Vähämäki, *Kuhnurien kerho* 2003.

² Anni Rannikko & Pertti Rannikko: "Autoetnografia ja vaikenemisen kulttuuri". Teoksessa Ryyänen Sanna & Rannikko Anni 2021 (toim.), *Tutkiva mielikuvitus*. Autoetnografian kolmijako: Van Maanen, John (2010). "A song for my supper. More tales of the field." *Organizational Research Methods* 13:2.

